

תכנית אב אגם כפר ברוך

סיכום ישיבה ראשונה בנושא קהילה, סביבה, חינוך, תיירות

25.1.2015

משתתפים:

- יועצת התוכנית – קרן עז.
- רשות ניקוז ונחלים קישון – אורי רגב, טל רטנר.
- המשד להגנת הסביבה - דרור פבזנר.
- מקורות – אלכס ליטמן, תמר שלם.
- קק"ל – ירון צ'רקה.
- רשות לפיתוח הגליל – שירה רוכברג.
- מועצה אזורית עמק זרעאל – אסף אליה.
- יועצת נוף – טלי טוך
- צוות הניהול - נועה תמרי, רן מולכו, אביטל רבן.

רקע כללי על פרויקט אגם ברוך ניתן על ידי רן מולכו:

מטרת הפרויקט הנוכחי היא פיתוח סביבתי ואקולוגי של מתחם מאגר ברוך הישן והפיכתו לפארק אקולוגי נגיש לציבור בלב עמק זרעאל. הפרויקט יכול תכנון מחדש של 5,000 הדונם המושפעים ישירות מהסכר הקיים במאגר הגיא תוך שיקום אקולוגי וסביבתי. במקביל יישמר תפקודו ההנדסי של המתקן בתפיסת מי שיטפונות וויסות הזרימה השטפונית במורד הקישון.

מטרת הפגישה היא איסוף מידע על המצב הקיים, לרבות: בחינת האפשרויות התיירותיות והפוטנציאלים הגלומים במרחב עמק זרעאל ובסביבת אגם כפר ברוך וכן בחינת התועלות האפשריות מבחינה חינוכית וקהילתית.

סקירת מצב קיים, קרן עז, באמצעות מצגת:

- הנתונים שהוצגו לקוחים מתוכנית אסטרטגית למועצה האזורית עמק זרעאל /עמוס ברנדייס אדריכלות ותכנון עירוני ואזורי 2012, וכן מסקר תיירות פנים /משד התיירות, נערך ע"י Tns 2012, וכן מקורות מהאינטרנט.

- 'אגן' התיירות של עמק זרעאל כולל את העמק עצמו, ואזורים שכנים: רמות מנשה, מ.א. מגידו, רכס הכרמל, רכס מגדל העמק, נצרת, רכס הגלבע ועמק חרוד, רמות יששכר וגליל תחתון דרומי.
- עמק זרעאל הינו אגן תיירות כפרי- פסטוראלי: בעל משאבי מורשת וצליינות, אזורי פריחה עונתיים, שטחי חקלאות נרחבים שיש להם משמעות סמלית-היסטורית וכן שפע מסלולי טיול רגלי ואופניים.
- אגן התיירות של עמק זרעאל אינו מהווה יעד בפני עצמו. תיירים וטיילים עוברים דרך העמק לרוב כדי להגיע ליעד אחר, עוצרים לשירותי דרך ולעיתים עוצרים ביעד אחד לביקור קצר. האזור מהווה יעד קצה תיירותי בעיקר לתושבי המרחב עצמו, לטיולי יום בחיק הטבע.
- ניתוח מידע ונתונים מהסקר:
  - ה'אגן' מושך ומעביר כ- 8 מיליון תיירים בשנה, כרבע תיירות נכנסת, כמחצית שוק מאורגן ומחצית שוק עצמאי.
  - בעמק זרעאל עוברים קרוב ל- 5 מיליון איש בשנה, מהם עשירית תיירות קצה ורובה ללא לינה.
  - מקדם הסינרגיה הכלכלית ביחסי הגומלין בין האזורים השונים באגן התיירות של עמק זרעאל, נמוך מאוד.
  - לאגן בכללותו ולעמק זרעאל בפרט, אין זהות מוכרת, מוגדרת וברורה.
- הפוטנציאל התיירותי בעמק צריך להישען על: מיקום על עורקי התיירות הארציים, יצירת מושכני תיירות. (טקסט מקוצר, ראו מצגת).
- נדרש ריכוז מאמצים ציבוריים לקידום התיירות בעמק זרעאל: מיתוג ומיצוב, הפקת אירועים וחשיפת הציבור אל מרחבי העמק.
- הצגת מודלים תיירותיים בארץ ובחו"ל (ראו מצגת).
- פארק חינוכי הוא בדרך כלל מאזן תקציבית. הדרכות יכולות להתבצע ע"י תושבי העמק (מפרנס משפחות), קהל היעד הוא תלמידים.
- שלושת הנושאים/הערכים המרכזיים בפיתוח התיירותי מיוצגים במשולש המורכב מקהילה, חינוך ותיירות. חשוב להבין את המשקל של כל פרמטר (יועצת התיירות מעוניינת לקבל התייחסות למשקל של כ"א מהנושאים).

סקירת פעילות רשות הניקוז בחינוך, ע"י טל רטנר:

תכנית שקו"פ לסביבה- שיקום הקישון ופיתוחו. בתי ספר בעמק מאמצים אתר קרוב לזרימות נחלים. הילדים מלווים במשך שנתיים ע"י מדריכים מהרשות. הילדים לומדים על

הנחל, על הצמחייה בו וחשיבותו. בסוף תקופת הלמידה בוחרים אתר על הנחל ש'אימצו' ומטפחים אותו לרווחת התושבים.

אחת לשנה מתקיים, זו השנה הרביעית, אירוע צפרות 'חורף של ציפורים'. האירוע, שהינו פרי יחמה של הרשות לפיתוח הגליל¹, נערך במתחם מקורות במאגר כפר ברוך. במסגרתו מתקיימים סיורים על הסוללה עם הסברים על האזור ועל הציפורים. כמות המבקרים הולכת וגדלה. האירוע נערך באמצעות תיאום ושיתוף פעולה בין רשות ניקוז ונחלים קישון, חברת מקורות והמועצה האזורית עמק זרעאל. בשנה האחרונה גם קק"ל היתה שותפה לאירוע.

התייחסויות מהפורום:

• **חולשות ואיומים בנושא הפיתוח התיירותי של אגם כפר ברוך:**

- מאגר הצד מגודר ואינו נגיש לציבור. אין להקל ראש בכניסות של אנשים לאזור התפעול (גם אם הם צפרים).
- אין אתר עוגן בעמק (מצוקים מרהיבים/חוף ים/שלג). התיירים שעוברים בעמק, כמו גם רוכבי אופניים, לא משאירים כסף כי רובם לא נשארים ללילה. בערבה המצב שונה, רוכבי אופניים נשארים ללילה ומצליחים לפרנס מספר עסקים. העמק קרוב (מדי) למרכז הארץ.
- בעמק אין יזמויות גדולות, רק יזמויות קטנות שמפרנסות מספר משפחות.
- אגם ברוך לא נגיש ולא אטרקטיבי לטיול. אין הרבה מלבד אשלים.
- המקום לא נמצא בתודעה של תושבי העמק: עד גילאי 30 אנשים אינם מכירים את אגם ברוך וההיסטוריה של המקום.
- בישובים סביב האגם קיימת תשתית מצומצמת של תיירות. רוב האטרקציות הן אטרקציות יומיות. דוגמאות: בכפר ברוך כ-10 צימרים, "ברוחים בכפר". במושב היוגב: קרקס חקלאי, שביל אופניים לאגם.
- העדפות של התייר הישראלי הן נסיעה לצפון הרחוק, טיול או נופש בצימר עם נוף. ההתייחסות של הציבור לעמק זרעאל היא לטיול קצר בן מספר שעות – הצפון הקרוב, ללא לינה קרי ללא השארת כסף במקום.
- יש לקחת בחשבון שהגדלה משמעותית של הטיילות לאזור יכולה להוות עומס והפרעה למרקם החיים. דוגמה לכך היא פקקי תנועה, חדירת מטיילים לישובים ורעש.

¹ האירוע מתקיים בין מגוון האירועים בתחום הצפרות המתרחשים בכל רחבי הגליל.

- **הזדמנויות, פוטנציאלים וכיוונים בפיתוח התיירותי של אגם כפר ברוך:**
    - קיימות פעילויות משמעותיות בהיבט החינוכי ע"י גורמים שונים כמו: קק"ל, רט"ג, המועצה האזורית עמק יזרעאל, תנועות נוער ורשות ניקוז ונחלים קישון. טוב היה אם הגופים יאחדו כוחות ויסנכרו פעילויות.
    - קיימים אירועים גדולים בעמק כמו 'גלגלים של תקווה', 'חורף של ציפורים', שוק איכרים בכפר יהושע ועוד. אירועים אלה מצליחים למשוך קהל והביקוש נשמר.
    - בתל מגידו מבקרים מאות אלפי צליינים.
    - קיימים אתרי צפרות בכל הארץ. צוינו האתרים הבאים:
      - שמורת החולה – יש בשמורה מיצג אור קולי (עופוריה). פתוחה רק בחלק קטן לציבור (90% מהשטח סגור). אין פעילות קבועה של תלמידים. מאזנת אך לא כלכלית.
      - אגמון החולה – 400-500 אלף מבקרים בשנה. זמני פעילות ארוכים יחסית. לא מהווה מודל לשילוב הקהילה הקרובה.
      - בריכות דגים במעגן מיכאל – אתר בשטחי הקיבוץ. ביקורים בתיאום. עונתי.
      - פארק הצפרות, אילת – מופעל ע"י התאגיד העירוני, בהשקעה ציבורית. שותפות של קק"ל-רט"ג – חמ"ת-עיריית אילת. כיום זהו מוקד לא כלכלי שהתאגיד מנסה לקדם.
      - עין אפק – שמורה קטנה, הפועלת בעיקר על בסיס מקומי ומחוברת לקהילה הסובבת (קרית ביאליק). מתקיימים בה ביוטופים (מחקר בזעיר אנפין) ואירועים ויש סיבות לביקורים חוזרים.
      - כפר רופין – מיזם של דוד גלזר, "מקור החסידה". יש במקום מרכז צפרות שהוקם במבנה ישן של הקיבוץ. הקיבוץ התחייב לטפל בבריכת דגים, המהווה מקור משיכה לציפורים. חמ"ת השקיעה בפרוייקט 5 מלש"ח.
- חשוב לבדוק מה משך השהיה בכל אתר וכמה כסף משאירים בו ו/או בסביבתו. מוצע לבחון גם את מידת הקשר/הזיקה של הקהילה לכל אתר: כיתד תורמת לאתר וכיצד נתרמת ממנו. מידע זה יוכל לשמש לצורך התכנון התיירותי של האתר.
- אגם כפר ברוך יכול להשתלב כפארק צפרות נוסף בתוך הרשת הזו. פארק צפרות יכול להוות עוגן תיירותי בעמק. צויין כי, אגם ברוך ואגמון החולה לא צריכים ל'שבת' על אותה נישה תיירותית.

- צויין כי, קק"ל קיבלה החלטה להוביל את נושא הצפרות בישראל. מקדמת תכנית אב לפארקי/מוקדי צפרות, שהאגמון מהווה בה מודל (גם בו יש מרכיבים שניתן לשפר).

נושאים להמשך חשיבה ובחינה:

- קהלי יעד אליהם צריך להיות מכוון הפיתוח של האתר: משפחות עם ילדים המגיעות לביקור של 3-4 שעות באתר, וכן תלמידים, צפרים, רוכבי אופניים. הביקור צריך לשלב היבטים ערכיים וחינוכיים. יש לראות כיצד ניתן לראות משפחות שמגיעות ונשארות ללון בעמק להמשך טיול באזור.
- יש להתייחס לקהלים השונים המושפעים מהאתר: הקהילה, החקלאים וכיו"ב. המשותף לפארקים בעולם, שהוצגו ע"י היועצת, היא שהקהילה שותפה, מעורבת ומשתלבת בפעילויות. יש מעגל מתנדבים שמעורב בכל התחומי הפארק.
- טיילות בשטחים מוצפים: התנועה בתחום המים צריכה להיעשות באמצעות שיט לא ממונע / שבילים צפים. יש לתכנן נישות לישיבה שקטה, שביל מעגלי ואזורי צפרות.
- ענף הרכיבה על סוסים הולך ומתפתח. יש לבחון כדאיות לרכיבה על סוסים, כולל שיכון סוסים כעסק כלכלי.
- אקולוגיה - האם זהו המסד של המקום?
- הנושא החינוכי הוא 'by product' ולכן הוא יקבל מענה לאחר הקמת הפארק. חשוב כרגע להתמקד בנושאי תיירות וקהילה.
- לכל פארק יש ייחוד ואפיון ולכן גם בפרוייקט זה יידרש אפיון ההיבטים הייחודיים לצורך יצירת מיתוג.

סיכום לביצוע:

- נדרש להשלים את ניתוח המצב הקיים בנושא התיירות, לרבות:
  - פירוט ההיצע התיירותי הקיים במרחב, ברדיוסים שונים מהאתר (בליווי מפה)
  - זיהוי מוקדים / עוגנים תיירותיים במרחב וניתוחם (בלווי מפה)
  - סקירת תכניות לפיתוח תיירותי באזור
  - בירור עמדות של גופים שונים העוסקים בפיתוח תיירותי (עמותת התיירות עמק זרעאל, הרשות לפיתוח הנגב והגליל ועוד).
  - ועוד.

כתבו:

צוות הניהול, ליגמ - אורבניקס